

Stockholms Handelskammare

Näringsdepartementet

103 33 Stockholm

Dnr N2015/0833/ITP

Handelskammarens diarienummer
2016-0010

Stockholm den 13 maj 2016

Remissvar avseende betänkandet Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden (SOU 2015:91)

Stockholms Handelskammare är en näringslivsorganisation för Stockholms län och Uppsala län. Handelskammaren har 2 000 medlemsföretag.

Handelskammaren har beretts möjlighet att lämna ett remissvar avseende rubricerat betänkande. Nedan lämnar Handelskammaren övergripande kommentarer till betänkandet och synpunkter på förslagen.

Digitaliseringens betydelse för huvudstadsregionen

Sverige har EU:s näst högsta andel av IT-specialister i arbetskraften med sex procent. Stockholms län är den region i EU som har högst andel anställda, 18 procent, i high tech-tjänster. Medan programmerare är det åttonde vanligaste yrket i Sverige, är det i Stockholms län det allra vanligaste. Här finns också 45 procent av landets programmerare.

IT-branschen och high tech-tjänsterna är alltså mycket viktiga för regionen.

Samtidigt råder det redan i dag brist på 30 000 IT-specialister i Sverige, något som förutspås fördubblas fram till år 2020 om ingenting görs.

Andra viktiga branscher i huvudstadsregionen, såsom finans och medier, använder i dag data och digitalisering. Inom i stort sett alla branscher blir IT-systemen och digitaliseringen allt viktigare.

Digitaliseringen och möjligheterna att dra nytta av den för innovation och konkurrenskraft är alltså av stor betydelse för huvudstadsregionen – som också är Sveriges tillväxtmotor. Men det saknas inte utmaningar.

- Inget universitet rankas bland de hundra främsta i datavetenskap.
- Programmering måste komma tidigare i skolundervisningen, så är det i flera konkurrentländer. Det syftar inte bara till kompetensförsörjning utan även till att förbereda för liv och arbete i ett digitaliserat samhälle.
- Regeringen genomför utredningar som kan komma att göra det krångligare för delningsekonominas entreprenörer. Risken finns att man skyddar gamla branscher och affärsmodeller i stället för att främja entreprenörer och nya jobb.
- Även arbetskraftsinvandringsreformen är hotad. För att vi ska klara den framtida kompetensförsörjningen behöver den i stället bevaras och utvecklas.

Övergripande om betänkandet

Betänkandet tar upp utgångspunkter och strategiska inriktningar på det fortsatta arbetet med digitaliseringen. Som Handelskammaren noterar i kommentaren till det första förslaget (avsnitt 4.3.1 i betänkandet) har dessa allmänna resonemang sällan haft någon betydelse för den förda politiken.

Handelskammaren förordar att regeringen i fortsättningen i stället arbetar med konkreta frågor genom att tillsätta utredningar, lämna förslag till riksdagen, lämna förslag till statsbudget och styra myndigheter. Det saknas inte områden och frågor att arbeta med.

Frågan är om betänkandet ger regeringen verkligt underlag för vilka frågor som bör prioriteras. Nedan ifrågasätter Handelskammaren flera av förslagen i det avseendet. Emellertid har det redan i den allmänna debatten och i olika slags dokument, utredningar från offentliga och privata organisationer, visats att det finns en rad sakfrågor att arbeta med. Digitaliseringskommissionens betänkande är härvidlag ett begränsat tillskott till kunskapen om vad som behöver åtgärdas, dessutom till höga kostnader för kommittéväsendet. Resurser som hade kunnat användas för andra frågor och ge mer genomarbetade resultat.

Handelskammaren önskar alltså ett mer konkret regeringsarbete på digitaliseringsområdet. Det måste ske inom en rad sakområden och kräver kunskap och engagemang, men också ett visst mått av politiskt mod och handlingskraft.

Synpunkter på förslagen

4.3.1 Nationellt främjande och stöd till digitalisering

Utredningens förslag: Regeringen bör säkerställa en kontinuitet i de nationella insatserna för digitaliseringen genom att organisera det nationella främjandearbetet på ett stabilt och uthålligt sätt. De nationella insatserna för att främja användningen av digitaliseringens möjligheter behöver innefatta systematisk kunskapsuppbyggnad om samtidens och framtidens sakfrågor, analys för att identifiera nytta, värde och utmaningar, stöd för myndigheter och kommuners utvecklingsarbete, utveckling av strategisk samverkan samt framtagande av policyunderlag av olika slag.

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ta fram ett förslag för organisering av det nationella främjandearbetet och det kontinuerliga statliga engagemanget.

Handelskammaren avstyrker förslaget.

Genom åren har ett antal kommittéer och arbetsgrupper fått allmänna it-politiska uppdrag. Resultatet har dock varit magert. Regeringen bör arbeta med normala kommittédirektiv och myndighetsstyrning inklusive särskilda uppdrag för att inhämta kunskap och driva reformarbetet. Det råder rimligen inte någon brist på ämnen för regeringen att arbeta med för att främja digitaliseringen.

4.3.2 Statistik för det digitaliserade samhället

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att göra en översyn av vilka statistikområden inom den officiella statistiken som påverkas starkt av digitaliseringen och lämna förslag till hur statistiken bör utvecklas för att bättre fånga effekter av digitaliseringen

Handelskammaren tillstyrker förslaget.

4.4.1 Genomgång av digitaliseringsförsvårande lagstiftning

Utredningens förslag: Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att göra en kartläggning över digitaliseringsförsvårande lagstiftning i samhället. Utredningen bör även ha i uppgift att utvärdera och analysera resultatet av kartläggningen i syfte att föreslå lämpliga åtgärder för att bereda frågorna vidare.

Handelskammaren tillstyrker förslaget.

Som noterats ovan, saknas det inte frågor som kräver utredning. Förslaget har förtjänster, men måste vägas mot mer riktade insatser och utredningar.

Möjligen kan man notera att detta har varit mångas förhoppning på det resultat som Digitaliseringskommissionen skulle kunna redovisa, liksom tidigare kommittéer och arbetsgrupper inom IT-området.

4.4.2 Utredning om arbetsrätt och konsumenträtt i den digitala ekonomin

Utredningens förslag: Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över om någon del av arbetsrätten och konsumentlagstiftningen behöver anpassas mot bakgrund av nyttjande- och delningsekonomin.

Handelskammaren avstyrker förslaget, men föreslår ett bredare utredningsuppdrag.

Regeringen har redan fattat beslut om ett liknande kommittédirektiv – Användarna i delningsekonomin (dir. 2015:36). Redan det direktivet hade den allvarliga bristen att inte ta ett bredare grepp på delningsekonomin.

Andra länder har låtit genomföra bredare utredningar som syftar till att underlätta för delningsekonomin och främja både entreprenörers och konsumenters deltagande i densamma. Sverige har här tappat mark och regeringen bör därför i stället besluta om ett bredare kommittédirektiv om att främja delningsekonomin.

Regeringsbeslutet den 12 maj 2016 om ett uppdrag till Konkurrensverket att analysera hur den växande delningsekonomin och e-handeln påverkar konkurrensförhållandena i Sverige är ett steg i rätt riktning.

4.4.3 Utredning om socialförsäkringssystemen för anpassning till den digitala ekonomin

Utredningens förslag: Regeringen bör tillsätta en utredning eller på annat lämpligt sätt se över om socialförsäkringens nuvarande utformning behöver justeras för att anpassas till delvis nya och förändrade förhållanden för arbetstagarna som utvecklas på arbetsmarknaden genom digitaliseringen.

Handelskammaren tillstyrker förslaget.

Handelskammaren avstår från att närmare värdera de specifika argument som framförs som grund för att tillsätta en utredning. I den mån tidigare utredningar på senare tid inte nöjaktigt har hanterat de frågor som uppkommer på en modern arbetsmarknad så förefaller det rimligt att dessa frågor utreds.

4.5.1 Incitamentsprogram för att öka könsbalansen på högre it-utbildningar

Utredningens förslag: Ett incitamentsprogram bör genomföras där underrepresenterat kön som påbörjar och fullgör vissa högre it-utbildningar får sina studiemedel för sex terminer, motsvarande kandidatnivå, avskrivna efter erlagd examen. Antagning ska ske utifrån studiemeriter enligt rådande praxis. Incitamenten riktas mot individen.

Incitamentsprogrammet bör införas för de högre it-utbildningar som har en könsbalans på under 15 procent av underrepresenterat kön.

Incitamentsprogrammet bör genomföras under ett antal antagningsperioder och längst tills dess att en utbildning når en könsbalans på minst 30/70.

En myndighet bör få i uppdrag att hantera administrationen kring programmet.

En informationsinsats bör genomföras under året innan programmet påbörjas och under programtiden.

Regeringen bör anslå 1 miljon kronor för informationsinsatser under ett år före programmets införande samt årligen för rekrytering under de år programmet genomförs.

Medel avsätts till programmet utifrån vilka antal antagningsperioder som väljs och utifrån antaganden om procentuell ökning av underrepresenterat kön.

Handelskammaren avstyrker förslaget.

Allmänt sett bör transparens gällande arbetsmarknadsanknytning, kvalitet och resultat på universitets- och högskoleutbildningar ägnas större uppmärksamhet från regeringen. Förbättringar inom området, till exempel genom utvärderingar och rankningar, skulle underlätta för fler studenter att göra sina val till universitet och högskola.

Inom it-utbildningar finns det problem kring matchning mot arbetsmarknaden och kvaliteten på utbildningarna. Inget svenskt universitets datavetenskapliga institution rankas bland de hundra främst på den så kallade Shanghai-

listan. Dessa problem är mycket allvarliga i en kunskapsekonomi och i ett it-beroende land som Sverige. Åtgärder för att komma till rätta med dessa problem bör prioriteras.

Förslaget är förknippat med kostnader om flera hundra miljoner kronor. Det ligger nära tillhands att ifrågasätta seriositeten i detta förslag på flera sätt och inte minst vad alternativ användningen av upp till en miljard kronor skulle innebära. Kostnaderna är en sak vid genomförandet. Innan förslaget går vidare vill Handelskammaren erinra om den omfattande kritik förslaget har fått vad gäller riskerna för diskriminering.

Arbetskraftsinvandring

Var femte arbetskraftsinvandrare var under de första fem helåren sedan reformen infördes år 2008 en indisk dataspecialist till Stockholms län. Under år 2015 beviljades 3 253 arbetstillstånd för IT-yrken. Som jämförelse visar betänkandet att 8 644 personer antogs till IT-utbildningar på universitetsnivå år 2014.

Arbetskraftsinvandringen lämnar alltså ett väsentligt bidrag till kompetensförsörjningen inom området. Vi måste bevara och utveckla arbetskraftsinvandringsreformen från år 2008 för att klara kompetensförsörjningen.

För närvarande arbetar en kommitté efter direktiv som riskerar att medföra förslag som försämrar möjligheterna till arbetskraftsinvandring. Det skulle direkt ha stor negativ inverkan på Sveriges förmåga att dra nytta av digitaliseringen.

4.5.2 Digitalt kompetenslyft för ledare i kommunal verksamhet

Utredningens förslag: Regeringen bör anslå medel för att genomföra ett program för ett digitalt kompetenslyft hos chefer och ledare i Sveriges kommuner. Regeringen bör nå en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting för att genomföra programmet.

Regeringen bör anslå totalt 23 miljoner kronor under sex år för programmet.

Handelskammaren avstyrker förslaget.

Ett kompetenslyft för ledare i kommunal verksamhet är rimligen inte en statlig uppgift. Det är dessutom inte en obetydlig summa som skulle avsättas för förslaget. Speciellt i ljuset av frånvaron av andra statliga satsningar och åtgärder, inom ramen för statens eget ansvar för ökad digitalisering.

4.5.3 Samverkan kring utbildningsprogram för digitala jobb

Utredningens förslag: Regeringen bör inrätta ett samverkansråd för digitala jobb med uppdrag att utveckla och främja tillhandahållet av skraddarsydda it-utbildningar på högskolenivå. Samverkansrådet bör innehålla representanter från näringsliv och lärosäten. Utbildningarna ska utformas utifrån näringslivets behov för verksamheter med högt it-innehåll.

Regeringen bör anslå totalt 20 miljoner kronor under tio år för samverkansrådets arbete.

Handelskammaren avstyrker förslaget.

Handelskammaren delar förvisso synen på problemen till exempel vad gäller matchning. Detta arbete måste dock ingå det normala utvecklings- och kontaktarbetet på universitet- och högskolor.

4.5.4 Utvecklingsprogram för näringslivets digitalisering

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Tillväxtverket i uppdrag att inrätta ett program för att främja näringslivets digitalisering med särskilt fokus på små och medelstora företag. Programmets syfte är att stärka företagens konkurrenskraft.

Handelskammaren avstyrker förslaget.

Problemen som beskrivs är förmodligen riktiga. Staten bör dock koncentrera sig på att allmänt förbättra företagsklimatet och att arbeta med e-förvaltningsfrågor för företagen. Liknande program kan få snedvridande effekter och kan, relativt sett, vara dyra att genomföra.

4.5.5 En genomlysning av arbetsmiljö i den digitala ekonomin

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att definiera begreppet digital arbetsmiljö samt att om behov finns meddela ytterligare föreskrifter och utforma riktlinjer eller allmänna råd om hur digital arbetsmiljö hanteras i enlighet med befintlig arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftning.

Handelskammaren avstyrker förslaget.

Förslaget är allmänt hållet och det är oklart om detta inte redan ryms inom det myndighetsuppdrag Arbetsmiljöverket har i dag (och varför kommissionen bemödat sig om att lägga fram det).

I den mån detta behövs har Handelskammaren förtroende för att verket självt kan arbeta med frågan och vid behov verka för förtydliganden eller andra åtgärder från regeringen.

4.6.1 Digital post från myndigheter som förstahandsval

Utredningens förslag: Regeringen bör under en 3-årsperiod främja en utfasning av traditionell posthantering från de statliga myndigheterna och ge samtliga individer och företag tillgång till en digital postlåda för att hantera post från myndigheterna. Den som så önskar ska på ett enkelt sätt, genom ett aktivt val, kunna behålla en traditionell posthantering. Vissa juridiska frågeställningar bör klargöras innan förslaget genomförs, utredningen bedömer att detta kan ske under den 3-åriga införandeperioden.

Handelskammaren tillstyrker delvis förslaget.

Det är angeläget att utreda de juridiska förutsättningarna för ökad elektronisk kommunikation mellan det offentliga och enskilda. Det är också angeläget att säkerställa möjligheterna till privata alternativ och främja innovation. Risken med förslaget är att andra modeller för kommunikation inte utvecklas och provas.

Som Digitaliseringskommissionen själv skriver är förslaget inte fullt utvecklat i betänkandet (vilket i sig visar bristen med allmänna it-kommittéers uppdrag och resultat, jämför ovan). Förslaget är dock värt att fortsätta undersöka.

4.7.1 Utveckla en nationell strategi för datadriven innovation

Förslag: Regeringen bör ge Vinnova i uppdrag att utveckla ett förslag till en nationell strategi för datadriven innovation. Uppdraget bör genomföras i samarbete med relevanta myndigheter och aktörer inom privat och offentlig sektor.

Handelskammaren tillstyrker förslaget.

Datadriven innovation är ett viktigt område, och i snabb utveckling, inte minst för Handelskammarens medlemsföretag och region. Rimligen är mycket av det som förespeglas i punkterna om strategins innehåll redan genomfört eller görs i det löpande arbetet hos många aktörer. Detta bör därför vara ett begränsat uppdrag, där mycket som redan är gjort kan sammanställas.

Vidare finns en rad frågor som redan har uppmärksamats och som skulle ha konkret betydelse för datadriven innovation. Regeringen bör prioritera arbetet med sådana åtgärder.

Det finns en mängd förslag som kräver utredning och åtgärder. Det kan röra frågor om öppna data: elektroniskt tillhandahållande, registerförfattningar, avgifter för data och finansieringen av myndigheter som i dag har värdefulla datakällor (till exempel Lantmäteriet och SCB) med mera. Relevanta frågor finns även inom utveckling av upphovsrättspolitik.

4.7.2 Ett nationellt kompetenscenter kring stora datamängder

Förslag: Regeringen bör ge Vinnova i uppdrag att se till att ett nationellt kompetenscenter inrättas kring metoder för insamling, analys och nyttiggörande av stora datamängder. Uppdraget bör omfatta 20 miljoner kronor årligen under 2016–2020.

Handelskammaren avstyrker förslaget.

Inom området finns ett antal aktörer som rimligen borde kunna samarbeta inom befintliga ramar och kostnader. Statliga medel för digitalisering kan användas bättre.

Handelskammaren delar dock bedömningen att frågor om stora datamängder är viktig och förtjänar uppmärksamhet. Regering och riksdag har däremot ett viktigare uppdrag att skapa ett ramverk kring frågorna (öppna data, upphovsrätt, personlig integritet och informationssäkerhet är några exempel), vilket bör prioriteras. Vidare är underlaget inte tillräckligt utförligt för att nu gå vidare med uppdraget, till exempel avseende de ämnesval som tas upp.

FÖR STOCKHOLMS HANDELSKAMMARE

Fredrik Sand
Näringspolitisk expert